

TALOUSARVION LAADINTAOHJE VUODELLE 2026

Hyväksytty kunnanhallituksessa 18.8.2025 § 122

Vuoden 2026 talousarvion ja -suunnitelman rakenne

Talousarvion käsittelyä, hyväksymistä, velvoittavuutta, sisältöä ja rakennetta sekä talousarvioperiaatteita koskevat säännökset on koottu kuntalain (410/2015) 110 pykälään. Siinä säädetään myös vuotta pitemmän aikavälin toiminnan ja talouden suunnittelusta.

Kunnan talousarviovuosi on kalenterivuosi. Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle talousarvio. Talousarviovuosi on ensimmäinen vuosi vähintään kolmea vuotta koskevassa taloussuunnitelmassa. Valtuuston on hyväksyttävä talousarvio ja -suunnitelma samanaikaisesti.

Talousarvion valmistelusta vastaa kunnanhallitus. Taloussuunnitelmassa hyväksytään kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Taloussuunnitelma ja talousarvio sekä tilinpäätös ovat rakenteeltaan samankaltaiset. Ne koostuvat käyttötalous- ja tuloslaskelmaosasta sekä investointi- ja rahoitusosasta.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota.

Taloussuunnitelman ja tilinpäätöksen laatimisessa noudatetaan pääosin samoja periaatteita.

Talousarvion toteutumisvertailussa seurataan sekä tavoitteiden että määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumista neljännesvuosittain.

Valtioneuvoston asetuksella (524/2020) on säädetty kunnan taloutta koskevien tietojen toimittamisesta. Kunnan on toimitettava tiedot määräajassa Valtiokonttorin taloustietovarantoon sen ylläpitämän tietojärjestelmän edellyttämässä muodossa (2 §). Kalenterivuoden talousarviota koskevat tiedot on toimitettava viimeistään kalenterivuoden tammikuun 15 päivään mennessä (3 §).

Vuoden 2026 talousarvion laatimisen pohjana käytetään vuoden 2024 tilinpäätöksen toteutumalukuja. Palkat ja niihin liittyvät sivukulut arvioidaan keskitetysti.

Kuntapalvelujen tavoitteita ja niiden raportoinnissa käytettäviä mittareita tulee tarkastella kriittisesti siten, että palveluja ja niihin käytettävää rahaa voidaan tarkastella päätöksenteossa ja seurannassa riittävällä tarkkuudella. Toimintaa on arvioitava paitsi taloudellisesti niin myös määrällisesti ja laadullisesti siten, että talousarvio ja -suunnitelma täyttävät sille laissa asetetun veloitteensa olla keskeinen kunnan toiminnan ohjausväline ja kunnan kokonaistaloudellinen suunnitelma.

Mahdolliset lisämäärärahatarpeet on katettava toimialan talousarvion käyttösuunnitelman sisältä.

Toiminnalliset ja laadulliset tavoitteet on asetettava tarkasti. Valtuustoon nähden sitovia ja konkreettisia toiminnallisia tavoitteita voi olla 2-5/valtuustotasoista tulosyksikköä kohden. Valtuustotasoiset tavoitteet tulee asettaa siten, että ne ovat helposti mitattavissa. Tavoitteista laaditaan erilliset taulukot. Taulukoita käytetään tilinpäätöksiä laadittaessa ja arvioitaessa tavoitteiden toteutumista.

Lautakuntien tulee käyttösuunnitelmissaan antaa omat valtuustotason tavoitteista johdetut tavoitteet ja ne tulee johtaa operatiivisen johdon toimesta käytännön toiminnaksi.

Talousarvio ja -suunnitelma laaditaan Kuntaliiton antaman suosituksen mukaisesti.

Julkisen talouden suunnitelma ja kuntatalousohjelma 2026–2028

Kuntatalouden toimintamenot kasvavat painelaskelmassa vuosina 2026–2029 pääasiassa hintojen kasvun vuoksi. Kustannuskehitystä kuvaava peruspalvelujen hinta-indeksi on vuosina 2026–2029 n. 3,3 % vuodessa. Henkilöstövaltaisena alana kunta-alan sopimusratkaisulla on suuri merkitys kunta-alan kustannuskehitykseen. Koska kuntasektorin palkkaneuvottelut ovat vielä kesken, on painelaskelmassa oletettu, että kunta-alan sopimusratkaisu noudattaa lähivuosina yleistä työmarkkinoiden sopimusratkaisua. Lisäksi kunta-alan ansiokehitystä vauhdittaa vuosina 2025–2027 kunta-alalle jo aiemmin sovittu palkkausjärjestelmien kehittämisohjelma.

Kuntatalouden toimintatulojen kasvu on kehysvuosina hyvin vaimeaa, keskimäärin noin prosentin vuodessa. Kehitysarviossa on oletettu, että sote-kiinteistöjen vuokrasopimusten päättyminen ja uudelleenneuvottelut heikentävät kuntien vuokratuloja 150 milj. eurolla vuodesta 2026 alkaen.

Valtionosuuksien kehitys vaihtelee kehysvuosina huomattavasti. Vuonna 2026 valtionosuudet kasvavat muun muassa kustannustenjaon tarkistuksen ja indeksitarkistusten vuoksi. Toisaalta kasvua hidastaa pääministeri Orpon hallituksen valtionosuuksiin kohdistamat pysyvät leikkaukset ja vuoteen 2027 saakka mm. sote-siirtoon liittyen takautuvasti perittävien valtionosuuksien leikkaus sekä hallituksen päättämä yhden prosenttiyksikön indeksijarru. Määräaikaisten valtionosuusleikkausten päättyminen kiihdyttää osaltaan valtionosuuksien kasvun n. 8 prosenttiin v. 2028. Vuonna 2029 valtionosuuksien kasvu tasaantuu 3,6 prosenttiin.

Verotulot ovat edelleen kuntien merkittävin tulonlähde. Suhdannetilanteen paranemisen myötä kuntien verotulojen kehityksen arvioidaan yltävän vuosina 2026–2029 keskimäärin 4,3 prosentin vuotuisen kasvuun.

Hallituksen päätökset vahvistavat kuntataloutta vuosina 2026–2029. Vahvistaminen tapahtuu sekä tulojen lisäämisen että menojen karsimisen kautta. Nettovaikutuksiltaan merkittävin on hallituksen vuoden takainen päätös lieventää sote-siirtolaskelman tarkentumisesta johtuvaa jälkikäteistarkistusta 277 milj. euron pysyvällä valtionosuuden lisäyksellä vuodesta 2025 alkaen. Kuluvan kevään

kehysriihen päätösten nettovaikutus on kuntataloutta heikentävä. Hallitus päätti puoliväliriihessä leikata kuntien valtionosuuksia 75 milj. eurolla vuodesta 2026 alkaen.

Hallituksen kuntataloutta koskevat linjaukset

Hallitus on asettanut tavoitteeksi, että kansantalouden tilinpidon mukainen kuntahallinnon rahoitusasema on lähellä tasapainoa tai hieman alijäämäinen v. 2027. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää kuntatalouden tilanteen kohenemista, sillä julkisen talouden painelaskelman perusteella kuntahallinnon rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen on -0,6 % v. 2027.

Hallitusohjelman mukaan valtio sitoutuu kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita. Hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille. Peruspalvelujen valtionosuuslain mukaan tehtävien ja velvoitteiden laajennuksiin sekä uusiin tehtäviin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus. Valtion rahoitusvastuun täysimääräinen toteutuminen edellyttää myös sitä, että uusien tai laajentuvien tehtävien ja velvoitteiden vaikutukset kuntatalouteen arvioidaan realistisesti. Huomiota tulee kiinnittää myös tehtävä- ja velvoitemuutosten henkilöstövaikutuksiin, koska kunta-alan palkansaajien eläköityminen on voimakasta ja työvoimatilanne vaihtelee paljon niin toimialoittain kuin alueittainkin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta huolimatta kuntataloudessa vallitsee edelleen tulojen ja menojen välillä rakenteellinen epätasapaino, joka uhkaa syventyä lähivuosina ilman uusia toimenpiteitä. Kuntien tulisi pystyä sopeuttamaan sekä palveluverkkoaan että toimintaansa vastaamaan pienenevää palvelutarvetta ja rahoitusta. Kunnilla on tehtäväkentän supistuttua aiempaa vähemmän mahdollisuuksia menosopeutukseen, joten uhkana on sopeutuspaineen kohdistuminen aiempaa enemmän veroprosenttien korotuksiin. Kuntien välinen eriytyminen näkyy entistä enemmän myös kuntakentän näkymien ja tulevaisuudenhaasteiden eriytymisenä. Lapsi- ja nuorisoiäluokkien pienenemisen myötä tarvittaneen entistä enemmän kuntien välistä yhteistyötä erityisesti koulutuspalvelujen järjestämisessä.

Myös osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen edellyttää uusien palveluiden järjestämistapoja. Näiden kehityssuuntien ja heikkenevien talousnäkymien myötä investointien tarkan tarveharkinnan tarkeys korostuu kunnissa.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan kuntien rahoituksen ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuus uudistetaan vastaamaan kuntien uutta roolia ja sote- ja TE-uudistusten jälkeistä tilannetta. Uudistuksen lähtökohdaksi otetaan tavoite varmistaa eri kokoisten kuntien edellytykset järjestää lakisääteiset peruspalvelut kaikkialla Suomessa, ottaa huomioon muuttotappiokuntien tarpeet ja eri alueiden demografisen kehityksen sekä vahvistaa kasvavien kuntien ja kaupunkien edellytyksiä investoida kasvuun ja hoitaa sosiaalisia ongelmia. Tavoitteena on, että hallituksen esitys voidaan antaa eduskunnalle kevätistuntokaudella 2026 ja uusi lainsäädäntö tulisi voimaan 1.1.2027.

Hallitusohjelman mukaisesti käynnissä olevaa kiinteistöverouudistusta jatketaan. Päämääränä on saattaa rakennusten ja maapohjien verotusarvot vastaamaan

paremmin niiden todellisia käypiä arvoja. Kuntien toimintaedellytysten vahvistamiseksi hallitus on syksyllä 2023 käynnistänyt ohjelman, jonka tavoitteena on karsia kuntien toiminnan ja tehtävien mitoitus ja toteutustapojen yksityiskohtaista sääntelyä.

Julkisen talouden suunnitelmassa uusina huomioitujen hallituksen päätösten vaikutus on hieman kuntataloutta heikentävä. Tämä johtuu erityisesti kuntien peruspalveluiden valtionosuuksiin tehtävästä 75 milj. euron säästöstä sekä vuoden 2025 talousarvion yhteydessä tehdystä päätöksestä, jonka myötä kuntien rahoitusosuus pakolaisten ja tilapäistä suojelua saavien perustoimeentulotuesta kasvoi.

Kuntien valtionapuihin osoitetaan n. 5,9 mrd. euroa v. 2026. Laskennalliset valtionosuudet ovat n. 4,8 mrd. euroa, kuntien veromenetysten korvaukset 0,6 mrd. euroa ja muut valtionavut 0,5 mrd. euroa. Kehyskauden lopussa v. 2029 valtionavut ovat n. 6,0 mrd. euroa, josta laskennallisten valtionosuuksien osuus on 4,9 mrd. euroa. Suhteessa vuosien 2025–2028 julkisen talouden suunnitelmaan kuntien valtionapuja lisäävät nettomääräisesti voimassa olevasta lainsäädännöstä johtuvat tarkistukset sekä varautuminen sote-uudistuksen omaisuusjärjestelyistä aiheutuviin kunnille maksettaviin korvauksiin.

Kuntakonserni

Kuntalaki (410/2015) korostaa konsernien merkitystä ja kunnan toiminnan ja talouden ohjausta kokonaisuutena. Kuntakonserni sisältää kunnan oman organisaation, kunnan liikelaitokset sekä yhteisöt, joissa kunnalla kirjanpitolain (1336/1997) tarkoittaman määräysvalta.

Konserniyhtiöiden tulee sopeuttaa toimintansa kunnan talouden antamiin kehyksiin.

Riskienhallinta

Talousarvion laadinnan yhteydessä on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti kaikkia organisaation toimintaan liittyviä riskejä.

Talousarvion laadinnan yhteydessä analysoidaan toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa kunnan ja kuntakonsernin tavoitteita uhkaavia riskejä, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttavien tapahtumien tunnistamisen ja arvioinnin tulee siten olla osa vuotuista strategista suunnittelua ja tavoitteiden asettamista. Riskianalyysi laitetaan talousarvioon.

Merkittävin riski sisältyy väestörakenteen muutokseen ja sen seurauksiin, jota sote-uudistuksen toimeenpano Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella pahimmillaan voimistaa tavalla, joka voi johtaa kunnan kriisiytymiseen sekä toiminnallisesti että taloudellisesti.

Erittäin suuria riskejä ovat kasvava korjausvelka ja tyhjilleen jäävät kiinteistöt. Tätä korostaa erityisesti Siun Soten pyrkimykset hillitä omia kiinteistö- ja vuokratilustaan. Kunnan tulee kyetä sellaisiin korvaus- ja

korjausinvestointeihin, joilla vahvistetaan kunnan elinvoimaa ja hillitään kuntakonsernin toimintamenoja.

Työvoimapalvelujen järjestämisvastuun muuttuminen siten, että kuntien vastuu työttömyysetuuksien rahoituksesta laajeni vuoden 2025 alussa, on edelleen suuri riski. Kuluvan vuoden talousarvion mukaan siitä aiheutui kunnalle 200 000 euron nettokustannukset eikä työttömyysetuuksiin tehtyjen lainsäädäntöuudistusten vaikutuksia tiedetä vielä riittävän tarkasti.

Niin ikään kunnan antamat rahoituslainat ja takaukset kuntakonserniin kuluville tytäryhtiöille ja ulkopuolisille yrityksille ovat kasvava huolenaihe.

Osaavan henkilöstön rekrytointi on riski, joka on syytä tunnistaa ja tunnustaa.

Strategiset päämäärät

Kunnan strategiset päämäärät on määritelty kuntastrategiassa. Vuoteen 2032 ulottuvan vision mukaan Rääkkylä on mahdollistava, luonnostaan ammentava vireä kulttuurikunta.

Kunta toimii yhteistyön ja hyvinvoinnin mahdollistajana siellä olevien vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden, yritysten sekä kolmannen sektorin kesken. Kuntastrategia tullaan uusimaan vielä tämän vuoden aikana ja talousarvion tulee toteuttaa laadittua kuntastrategiaa.

Rääkkylän kunnan vuoden 2026 talousarvion laadintaperusteet

Rääkkylän kunnan talousarvio ja -suunnitelma pitää sisällään varsinaisen talousarviovuoden (2026) sekä kaksi suunnitteluvuotta (2027–2029).

Valtionosuudet

Valtiovarainministeriö on julkistanut huhtikuussa ennakkolliset laskentatiedot, jonka mukaan Rääkkylän kunnan valtionosuudet olisivat vuonna 2026 noin 1 092 000 euroa. Kesäkuussa laskelmat on tarkennettu ja näillä näkymin vuoden 2026 valtionosuudet jäävät 900 000 euroon. Valtionosuuksien voimakas lasku johtuu verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen vähennyksistä. Heinäkuussa valtiovarainministeriö on esittänyt säästettäväksi 75 miljoonaa euroa vähentämällä noin 2 % kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoituksesta (Rääkkylän osuus on – 21 957 euroa) ja Rääkkylän kunnan valtionosuudet olisivat vuonna 2026 noin 878 000 euroa (summa sisältää OKM:n valtionosuudet).

Verotulot

Rääkkylän kunnallisveroprosentti on 2026 vuonna 9,9. Rääkkylän kunnan verotuloja vuodelle 2026 arvioidaan kertyvän 4 146 000 euroa Suomen Kuntaliiton toukokuun ennustekehikon mukaan. Saman ennustekehikon mukaan vuonna 2025 verotuloarvio on 4 010 000 euroa.

Vakituisen kiinteistön kiinteistövero on 0,55 %. Valtuusto päättää kunnan tulo- ja kiinteistöveroprosenteista 17.11.2025 mennessä.

Käyttötalous

Talousarvio laaditaan todellisten tiedossa olevien tulojen ja menojen mukaisesti. Tuloperusteita tulee tarkastella kriittisesti sekä maksujen ja taksojen korotukset on otettava talousarviossa huomioon.

Toiminnallinen tavoite on valtuuston talousarviossa toimielimelle tehtäväkohtaisesti asettama määrärahan käyttötarkoitusta, palvelutuotannon määrää tai laatua tai toiminnan kehittämissuuntaa ohjaava tavoite.

Tavoitteet johdetaan tehtävän toiminta-ajatuksesta ja kuntastrategiasta ja asetetaan tunnuslukuina, jos mahdollista. Tavoitteet voidaan asettaa myös sanallisesti.

Tavoitteen asettamisessa tulee huomioida ainakin seuraavat asiat:

- Tavoitteen tulee olla sellainen, että siihen voidaan toimintayksikön omalla toiminnalla vaikuttaa
- Tavoitteen tulisi olla sellainen, että sen toteutumista voidaan seurata jonkin mittarin avulla

Talousarvion hyväksymisen yhteydessä päätetään siitä, mitkä toiminnalliset tavoitteet ovat sitovia.

Tulot ja menot

Hallintokuntien on sopeutettava meno- ja tulotaloutensa mahdollisimman realistiselle pohjalle. Jokainen menoerä on arvioitava ja perusteltava harkiten ja uudelleen. Niin myös tulopuolen on perustuttava realistiselle pohjalle, jotta ei kirjattaisi tuloja, jotka eivät talousarviovuoden aikana toteudu.

Henkilöstö

Kunnalliset virka- ja työehtosopimukset (KVTES ja TS) ovat voimassa 1.5.2025–29.2.2028. Pelkkien yleiskorotusten myötä kunnalliset työvoimakustannukset nousevat vähintään noin 5,66 % sopimuskauden aikana korkoa korolle -periaatteella ja jos mukaan otetaan myös paikalliset erät ja mahdolliset järjestelyerät, kokonaistaso voi nousta yli 7–8 %.

Rakentamis- ja investointiohjelma

Hallintokuntien tulee laatia rakentamis- ja investointiohjelma toimialalleen ja tehdä siitä ehdotuksensa talousarvioon ja -suunnitelmaan.

Investoinnit tulee arvioida palvelujärjestelmän tulevaisuudennäkymien ja palvelujen parantamisen näkökulmasta. Korvaus- ja korjausinvestointeja tulee toteuttaa siten, että investoinneilla voidaan katsoa olevan hyötyä palvelujärjestelmään ja niiden

toteuttamisen on vahvistettava kunnan elinvoimaa ja kokonaistaloudellisuutta. Korvausinvestoinneissa on otettava huomioon niiden vaikutus käyttötalouteen. Investoinneissa on myös otettava huomioon valtuuston päätös 22.8.2022, jolla kunta päätti liittyä ns. HINKU-kunnaksi.

Investointiosaan kirjataan kaikki yli 5 000 euron (alv 0 %) investoinnit.

Investoinnista ja sen vaikutuksista laaditaan aina selvitys, jossa esitetään hankkeen kustannusarvio, käyttötalouden kustannuspaikka poistojen kohdentamiseksi, arvioitu vaikutus käyttötalouteen ja perustelut investoinnille.

Talousarvion laatimisen aikataulu

Palkat ja niihin liittyvät sivukulut tulee olla valmiina **30. syyskuuta mennessä**. Hallintokuntien talousarvioluvut, lukuun ottamatta palkkoja, tulee olla valmiina taloussuunnitteluohjelmassa viimeistään **10. lokakuuta 2025**. Hallintokuntien on talousarvioehdotuksissaan huomioitava palkka- ja henkilöstökulujen määrät. Eläkemenoperusteiset ja varhaiseläkemenoperusteiset KuEL-maksut vahvistetaan vasta syys-lokakuun vaihteessa, jonka jälkeen niiden osalta voidaan päivittää lopulliset talousarvioluvut.

Kunnan konsernijohto, tytäryhteisöjen toimitusjohtajat ja hallituksen puheenjohtajat pitävät syyskuun loppuun mennessä tarvittavan määrän suunnittelu- ja neuvottelutilaisuuksia kunnan ja yhteisöjen strategioiden yhteensopivuuden varmistamiseksi ja toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden asettamiseksi.

Kunkin hallintokunnan tulee käsitellä talousarvioehdotuksensa lautakunnassa **10. lokakuuta 2025 mennessä**. Talousosastolle tulee jäädä riittävästi aikaa koota talousarvioehdotukset kunnan talousarvioksi ja –suunnitelmaksi.

Kunnanhallitus käsittelee talousarvioehdotukset ja –suunnitelmat **loka-marraskuun 2025** aikana siten, että verotusta päätettäessä tiedetään kunnan talouden tilannekuva

Ohje talousarvion täytäntöönpanosta annetaan viimeistään vuoden 2026 alussa.

Talousarvion laadintaan liittyviä tarkempia käytännön ohjeita antaa tarvittaessa kirjanpitäjä Elena Konovalova.

Rääkkylässä 18.8.2025

RÄÄKKYLÄN KUNNANHALLITUS

Esko Rautiainen
kunnanjohtaja